

ימי תשועה, שכבה בוגרת
שיעור 4 – עוד לא אבדה תקוותנו
מפתח הלב מתוך אמונה, המינהל לחינוך דתי

ב"ה

עוד לא אבדה תקוותנו

ימי תשועה

שכבה בוגרת

הרציונאל

"למדפיסים חובבי ציון! ספר איתי בכתובים אשר קראתיו בשם 'ברקאי' ותוכנו שירים שונים אשר שרתים על אדמת הקודש, על ישראל ועל ישוב ארץ-ישראל ועל המושבות כולם ברוח הלאומי. מי המדפיס החפץ לקנותם ממני, יפנה אלי... - נפתלי הרץ אימבר, ירושלים."

המודעה הזאת, שהתפרסמה בעיתון "הצבי" בחודש תמוז תרמ"ו (1886), בישרה את פרסומו של השיר שעתיד להיות ההמנון הלאומי של העם היהודי ושל מדינת ישראל. כעבור חודשים מעטים ראה אור בירושלים ספר השירים "ברקאי" של נפתלי הרץ אימבר, חלוץ ממשוררי העלייה הראשונה, ובו השיר "תקוותנו".

בשנת 1903 נערך הקונגרס הציוני השישי. בקונגרס עסקו בתכנית אוגנדה, ובמהלכו שרו את "התקווה" בשירה אדירה. המילים "עין לציון צופיה" קיבלו משמעות מיוחדת לאור ההצעה שאוגנדה תהיה מקום מקלט לעם היהודי. כך כבשה "התקווה" את מקומה כהמנון הלאומי. גם בקונגרסים הבאים שרו את "התקווה", והחל מן הקונגרס הציוני האחד-עשר שרו את ההמנון בעמידה. בקונגרס השמונה-עשר שהתקיים בשנת 1933 נקבעה "התקווה" באופן רשמי כהמנון הלאומי של הציונות. בהכרזה על הקמת המדינה ב-14 במאי 1948 שרו כל הנוכחים את "התקווה".

"להיות עם חופשי בארצנו ארץ ציון וירושלים". האמירה הזאת היא נדבך חשוב ומשמעותי בדרכנו לגאולה השלמה. השחרור מעול זרים ותחיית האומה בארצה הם תחילת הדרך בבחינת "אתחלתא דגאולה". אנו כיהודים מאמינים מבינים כי עוד לא תמה דרכנו, ונכון יהיה הר בית ה' בראשי הרים, עוד ייבנה המקדש ותשוב השראת השכינה. נביאים וכוהנים יהלכו ברחובות ירושלים ומלאה הארץ דעת ה'.

בשיעור הזה יכירו התלמידים את משמעותה של התקווה להיות עם חופשי בארצנו. יכירו תודה למדינת ישראל וילמדו לכבד את ההמנון הלאומי. כמו כן הם יבנו בלבם קומה נוספת לתקווה, להיות לממלכת כוהנים וגוי קדוש, ולחזות בכוהנים בעבודתם ובלווים בשירם ובזמרם.

המטרות

- התלמידים יכירו את המנון המדינה ויבינו את משמעותו.
- התלמידים ילמדו מתוך "התקווה" על הכמיהה של עם ישראל למדינה במשך הדורות ויכבדו את המעמד של שירת המנון המדינה.
- התלמידים יבנו בתוכם קומה נוספת למשמעות התקווה היהודית.

מבנה השיעור

- פתיחה: "יבשו עצמותינו ואבדה תקוותנו, נגזרנו לנו" (מליאה)
- שלב א': "לעם עם עבר תמיד יהיה עתיד" (מליאה + זוגות)

ימי תשועה, שכבה בוגרת
שיעור 4 – עוד לא אבדה תקוותנו
מפתח הלב מתוך אמונה, המינהל לחינוך דתי

ב"ה

- שלב ב': עוד לא אבדה תקוותנו (מליאה וזוגות)
- שלב ג': למה לקוות? (מליאה)
- סיכום: אבא אני רוצה לחזור אליך... (מליאה)

ההכנות הנדרשות

- יש להכין כרזה: "מילות ההמנון" (נספח 1) לתלייה על הלוח.
- יש להכין "תמונת קומיקס" (נספח 2) לתלייה על הלוח.
- יש לצלם את דף המשימה "בתים נוספים משיר התקווה" (נספח 3) כמספר תלמידי הכיתה.
- יש לצלם את הסיפור "אבא אני רוצה לחזור אליך" (נספח 4) כמספר תלמידי הכיתה.
- יש לצלם את דף "התקווה שלי" (נספח 5) כמספר תלמידי הכיתה.

מהלך השיעור

פתיחה: "יבשו עצמותינו ואבדה תקוותנו, נגזרנו לנו" (מליאה)

- נקרא את התיאור הבא:

מאז שגורשנו מארץ ישראל השתנו הרבה מאוד דברים. אימא בוכה כל הזמן, ואבא והחברים שלו אומרים שאין תקווה פה בבבל. אין תקווה לעם הזה. דוד יעקב אומר שאנו כמו עצמות יבשות של מישוהו שמת. אני חושב שדווקא יש תקווה ועוד נשוב לחיות בארץ. למה אני כל כך בטוח? בגלל יחזקאל הנביא... האם אתם מכירים את נבואתו על חזון העצמות היבשות?

אברהם, בינתיים בבבל הרחוקה

- נשאל: מה ידוע לכם על יחזקאל הנביא? האם מישוהו מכיר את נבואתו?
 - נספר בקצרה על הרקע לנבואת חזון העצמות היבשות (יחזקאל ל"ז, א'-י"ד):
- חזון העצמות היבשות זה נבואה של הנביא יחזקאל לאחר חורבן ירושלים והגליית צדקיהו והעם מיהודה לבבל בשנת 586 לפנה"ס. הגולים הגיעו לבבל בשיא פריחתה כאשר בבל הייתה המטרופולין של המזרח והיו בה "גורדי שחקים" וגנים מפוארים. מבחינה צבאית לא נראה באופק כל גורם שהיה עשוי לערער את השלטון הבבלי. הגולים שקעו עד מהרה בהרגשה של ייאוש וחדלון. יחזקאל מתאר את מצב העם במילים: "יָבֹשׁוּ עֲצָמוֹתֵינוּ וְאֶבְדָּה תִקְוֹתֵנוּ, נִגְזְרָנוּ לָנוּ" (פסוק י"א). כלומר, אין שום סיכוי לתחייתו הלאומית של עם ישראל ולחזרתו לארץ. המטרה של חזון העצמות היבשות היא לעודד את העם ולהסביר לו שלמרות המצב החמור בהווה אין להתייאש. העם עוד יקום לתחייה.

- נתאר בקצרה את תוכן הנבואה:

הקב"ה מראה לנביא יחזקאל בחיזיון של נבואה בקעה מלאה בעצמות. יחזקאל מסייר סביב הבקעה ומגלה "רַבּוֹת מְאֹד עַל פְּנֵי הַבְּקָעָה, וְהֵנָּה יְבֵשׁוֹת מְאֹד" (פסוק ב'). בדרך הטבע העצמות היבשות אינן יכולות לחיות, אך הקב"ה מראה ליחזקאל בדרך פלאית כיצד העצמות קורמות עור

ימי תשועה, שכבה בוגרת
שיעור 4 – עוד לא אבדה תקוותנו
מפתח הלב מתוך אמונה, המינהל לחינוך דתי

ב"ה

וגידים, ולבסוף הקב"ה מפיח בהן רוח חיים: "וַתִּבְּאוּ בָּהֶם הָרוּחַ וַיַּחְיּוּ, וַיַּעֲמְדוּ עַל רַגְלֵיהֶם, חֵיל גְּדוֹל מְאֹד" (פסוק י').

- נסביר בקצרה מה מסמלת הנבואה:

החזיון הזה הוא משל סמלי המבטא את מצבם הקשה של בני ישראל החיים בגולה בתקופת הנביא, ואת גאולתם ושיבתם לציון בעתיד לבוא.

חזון העצמות היבשות מתאר בלשון סמלית את מצבו של עם ישראל בגלות בבל.

הבקעה מסמלת את בבל.

המוות מסמל את הגלות.

העצמות היבשות מסמלות את מצבו של העם המיואש.

תחיית העצמות היבשות מסמלת את גאולת עם ישראל וחזרתו לארץ.

פתיחת הקברים מסמלת את פתיחת שערי הגולה: "הֲנֵה אֲנִי פֹתֵחַ אֶת קְבֻרֹתֶיכֶם וְהַעֲלִיתִי אֶתְכֶם מִקְבְּרֹתֶיכֶם, עַמִּי; וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל-אֲדָמַת יִשְׂרָאֵל. וַיִּדְעֻתְּכֶם כִּי אֲנִי ה' בְּפִתְחִי אֶת קְבֻרֹתֶיכֶם, וּבְהַעֲלוֹתִי אֶתְכֶם מִקְבְּרֹתֶיכֶם, עַמִּי. וְנָתַתִּי רוּחִי בָכֶם וַחְיִיתֶם" (פסוקים י"ב-י"ד).

- נשאל:

- כיצד הרגישו גולי בבל?
- מה המשפט שהיה שגור על לשונם בתקופת גלות בבל?
- כיצד נבואת יחזקאל עודדה את רוח העם?

שלב א': "לעם עם עבר תמיד יהיה עתיד" (מליאה)

- נספר את התיאור הבא:

ישבתי על הרצפה ליד אבא שלי בבית הכנסת בפריז. כבר כיבו את הנרות שבמנורה. השאירו נר קטן כדי שנוכל לקרוא את מגילת איכה. כולם התייפחו בבכי: "אלי ציון ועריה כמו אישה בציריה...", הכאב על חורבן הבית צרב כאילו היה זה אמש. לפתע נפוליאון עבר בסמוך ושמע קולות בכי וקינה יוצאים מבית הכנסת. הוא עצר ושאל מה פשר הבכי והזעקה. אחד הזקנים סיפר לו שהיהודים זוכרים את חורבן בית המקדש. "מתי זה קרה?" שאל הקיסר. "לפני כ- 1700 שנה" אמרו לו. כששמע את התשובה הזאת אמר נפוליאון בנחישות: "לעם עם עבר, תמיד יהיה עתיד". אתם מבינים למה הוא התכוון?

אברמליה, פריז

- נאזין לתשובות.

- נאמר: כאשר עם ישראל מצפה, מתגעגע ולא שוכח את עברו המפואר, יש תקווה שאכן ישוב לאדמתו וייגאל. נפוליאון הבין שעצם הזיכרון של עם ישראל לעבר והכמיהה של עם ישראל לחדש ימיו כקדם הם תנאי לכך שלעם ישראל יהיה עתיד למרות הגלות בצרפת. ואכן, מכל העמים הקדומים: כשדים, בבלים, ועמים נוספים אחרים לא נשאר שום זכר. לעומת זאת, עם ישראל חי וקיים.

ימי תשועה, שכבה בוגרת
שיעור 4 – עוד לא אבדה תקוותנו
מפתח הלב מתוך אמונה, המינהל לחינוך דתי

ב"ה

שלב א': עוד לא אבדה תקוותנו (מליאה + זוגות)

- נספר את הסיפור הבא :

באנו מרוסיה בגל העלייה שנקרא "העלייה הראשונה". התורכים שולטים בכל מקום והחיים בארץ לא קלים. בעקבות פרעות קשות של הגויים עזבנו ברוסיה בית גדול ומרווח ועושר רב. ההורים שלי מקימים מושבה חדשה ושמה ראש פינה, וכשהם נחים מעבודתם הקשה הם קוראים בעיתון "הצבי". היום ראיתי בעיתון שהמשורר נפתלי הרץ אימבר כותב שיר חדש. אני מאוד אוהב לקרוא את השירים שלו ומחכה בקוצר רוח שהשיר יתפרסם. האם תדעו לאיזה שיר אני מתכוון?
אברשה אברהם, ראש פינה

- נאמר כי לפני שקמה מדינת ישראל המצב בעם היה דומה למצב בגלות. עם ישראל היה מפוזר בין כל הארצות והיה מוכה ונרדף. היו כאלה שהתייאשו ולא האמינו שיום יבוא ונתקבץ יחד אל אדמת ישראל. המעטים שעלו לארץ לאורך השנים נתקלו בקשיים רבים. בתקופת "העלייה הראשונה" חי חלוץ ומשורר בשם נפתלי הרץ אימבר. נפתלי הרץ הכיר כפי הנראה את התנ"ך והכיר את נבואת יחזקאל. הוא זכר שהעם אמר בתקופת הגלות "אבדה תקוותנו", והוא רצה להפיח תקווה בדור שלו וכתב שיר.
- נשאל: התדעו איזה שיר כתב? (תשובה: "התקווה")
- נתלה על הלוח כרזה עם מילות "התקווה" וביאורי המילים (נספח 1).
- נתלה בסמוך תמונת קומיקס (נספח 2).
- ננסח עם התלמידים משפטי השלמה לבועה: הלב נכסף והעין נישאת לציון. יהודי מתגעגע לירושלים.
- נאמר שהמשמעות של לב יהודי נכסף ושל עין צופה לירושלים היא שהיהודי רוצה לחזור הביתה. כלומר, יש למה לצפות, עדיין לא אבדה התקווה.
- נסביר כי שיר "התקווה" המקורי מונה 10 בתים.
- נחלק דף משימה "בתים נוספים משיר התקווה" (נספח 3) ולצדם תמונות קומיקס ונבקש למלא את המשימה בזוגות.

שלב ג': למה לקוות? (מליאה)

- נקרא את התיאור הבא :

בדיוק כעת הסתיים טקס יום העצמאות ביישוב שלנו.
המנחה הודיע: הקהל מתבקש לעמוד לשירת "התקווה".
כולם עמדו ושרו את ההמנון. סבא שלי הוציא מכיסו מטלית מבד וניגב דמעה. סבא הסביר לי פעם שהשיר הזה מרגש אותו מאוד. התוכלו להסביר מדוע?
אבי, שדמות מחולה

ימי תשועה, שכבה בוגרת שיעור 4 – עוד לא אבדה תקוותנו מפתח הלב מתוך אמונה, המינהל לחינוך דתי

ב"ה

- נאזין לתשובות.
- נחזור לכרזה שעל הלוח ונשאל למה קיוו אלפיים שנים על פי ההמנון (תשובה: להיות עם חופשי בארצנו, ארץ ציון וירושלים).
- נסביר את משמעות המילים להיות עם חופשי - עם שלא משועבד לעם אחר.
- נספר ונרחיב על הנס הגדול שעשה עמנו בורא עולם. גם בדורנו הקב"ה החיה את העצמות היבשות, את עם ישראל. מוכים ונרדפים הגענו מאירופה אחרי השואה הנוראה ומשאר מדינות הגויים, ואחרי 2000 שנות גלות קשה נהיינו עם חופשי בארצנו. יש לנו שלטון יהודי, שפה עברית, כלכלה, מסחר מדע וכו'. התקיימו בנו דברי ה' ליחזקאל: "הֲנֵה אֶנִּי פִתַּח אֶת קְבֻרֹתֶיכֶם וְהֵעֵלִיתִי אֶתְכֶם... אֶל אֶדְמַת יִשְׂרָאֵל".
- נאמר שבכל פעם שנשמע את שיר התקווה נעמוד, נשיר ונכבד את המעמד. בלב נודה לה' על הנס העצום שעשה איתנו.

סיכום: אבא אני רוצה לחזור אליך... (מליאה)

- נחלק את הסיפור "אבא אני רוצה לחזור אליך" (נספח 4) ונקריא אותו.
- נשאל: מה היה צריך בן המלך לבקש? (אפשר להיעזר בשם הסיפור).
- נאמר: סיפור זה הוא משל. התוכלו להסביר מהו הנמשל?
- נסכם ונאמר: עם ישראל הוא בן של מלך. הוא גדל בארמון (ארץ ישראל) ושכן בחדר שבו שכן המלך (בית המקדש), ואפילו היה יכול לדבר עם המלך (השראת שכינה). בגלל חטאינו גורשנו מארצנו וחרב בית המקדש. עברנו סבל נורא, נרדפנו על ידי גויים והיינו להם עבדים. ביקשנו להיות עם חופשי בארצנו. ה' שמע את תפילתנו והחזיר אותנו לאדמתנו. אך אין די בכך, זו רק ההתחלה, אנו צריכים לקוות לחזור אל המלך כפי שהיינו בעבר. לחזור לבית המקדש ולחזור לאבא. על כן במשך כל הדורות יהודים בכו והתפללו שייבנה המקדש כי לעם עם עבר יש עתיד.
- נחלק לכל תלמיד את דף "התקווה שלי" (נספח 5), ונבקש לחבר המשך נוסף להמנון המדינה (רצוי בחרוזים).

כָּל עוֹד בְּלִבּ פְּנִימָה

נֶפֶשׁ יְהוּדֵי הוֹמִיָּה

וּלְפִאֲתֵי מִזְרַח, קְדִימָה

עֵין לְצִיּוֹן צוֹפִיָּה -

הומיה: נכספת, מצפה.
ולפאתי מזרח: לצד מזרח.

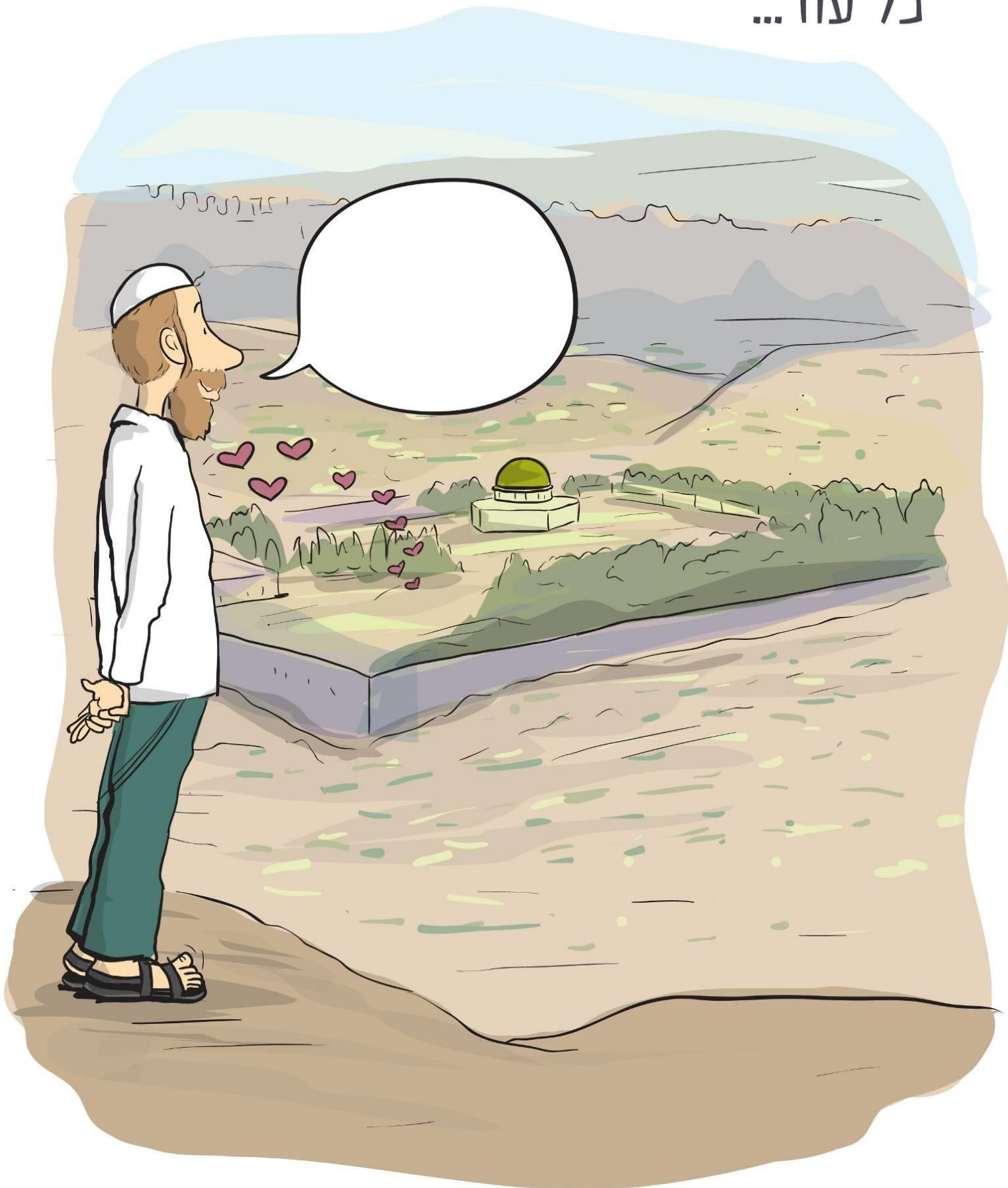
עוֹד לֹא אֶבְדָּה תִּקְוֹתֵנוּ

הַתִּקְוָה בֵּית שְׁנוֹת אֱלֹפִים

לְהִיּוֹת עִם חֲפָשִׁי בְּאַרְצֵנוּ

אֶרֶץ צִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם.

כל עוד...

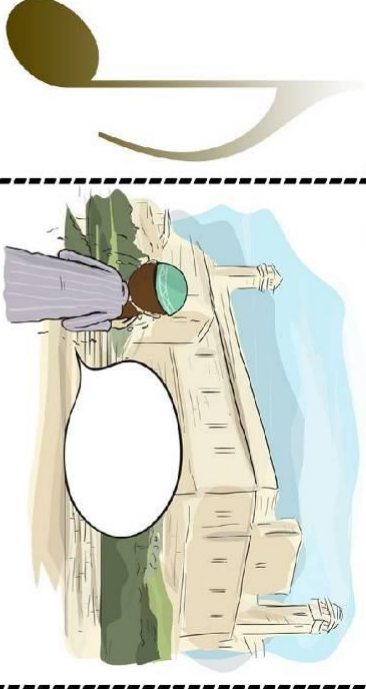

עוד לא אבדה תקוותנו.

לפניך 3 בתים נוספים מהמנון התקווה 1-3 דמויות קומיקס.
1. התאם לכל בית מהשיר אחת מתמונות הקומיקס.

2. כתוב בבוטת הדיבור משפט מתאים.

נספח 3: בתים נוספים מהמנון התקווה

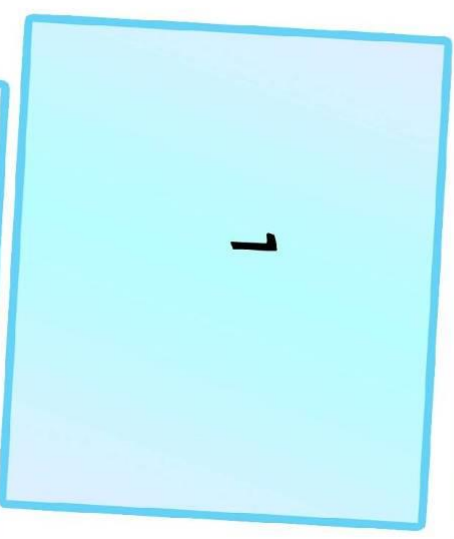
1. כל עוד דמעות מעינינו
יזלו כגשם גדבות,
ורבבות מפני עמנו
עוד הולכים על קברי אבות.

2. כל עוד דמעות טהורות
מעין בת עמי נוזלות,
ולבבות לציון פראש אשמורות
עוד תקום ברחמי הלילות

עוד לא אבדה תקוותנו

3. כל עוד חומת מחמדנו
לעינינו מופעת,
ועל חרבן מקדשנו
עין אחת עוד דומעת.

עוד לא אבדה תקוותנו

אבא

אני רוצה לחזור אליך

הפעם בן המלך הגזים בהתנהגותו הרעה. המלך גירש אותו מהארמון בחוסר כל, ובן המלך נדד מעיר לעיר ומארץ לארץ. הוא היה רעב וצמא, בגדיו קרועים ונעליו בלויות. כל רואיו לעגו לו ובזו לו. איש לא ידע כי הוא בן של מלך.

יום אחד מצא מסתור בביתו של אחד האיכרים. תמורת עבודה קשה ומפרכת קיבל בסוף היום מנת אוכל דלה, כיכר לחם ומעט מרק. לאחר כמה שנים מת האיכר, ובנו ירש את מקומו. בן האיכר היה אכזר ותמורת עבודה קשה פי שניים נתן להלך רק חצי כיכר של לחם ומעט מים.

ברבות הימים שכח ההלך כי הוא בן של מלך, אבל המלך לא שכח את בנו ורצה להשיבו אל הארמון.

ירד המלך מארמונו כדי לחפש את בנו ולהשיבו אליו. התגעגע המלך אל בנו יחידו ואל הימים שבהם השתעשעו יחד בחדרם.

מצא המלך את בנו בבוקר אחד בשעה שכן המלך עבד את עבודתו הקשה, זיהה המלך את בנו, אב בנו לא הכירו.

פנה אליו המלך ואמר:

- רואה אני כי חייך קשים ומרים. יכול אני לעזור לך. מה תבקש?

אמר בן המלך:

- "אוי אדון יקר, בן האיכר ממרר את חיי ונותן לי בתמורה לעבודתי הקשה מעט לחם יבש. לו יכולתי להיות בעצמי איכר ולא עבד. לו יכולתי להיות חופשי באחוזה משלי."

- "יהי כן". אמר המלך ומאותו יום היה בן המלך לאיכר חופשי.

הצטער המלך ועיניו זלגו דמעות. כנראה שעדיין לא הגיעה השעה להשיב אליו את בני.

כָּל עוֹד בְּלִבְּךָ פְּנִימָה
נֶפֶשׁ יְהוּדֵי הוֹמָיָה
וּלְפָאֲתֵי מִזְרָח, קְדִימָה
עֵין לְצִיּוֹן צוֹפִיָּה -

עוֹד לֹא אֲבָדָה תְּקוּתָנוּ
הַתְּקוּהָה בֵּת שְׁנוֹת אֲלָפִים
לְהִיּוֹת עִם חֶפְשִׁי בְּאֶרְצָנוּ
אֶרֶץ צִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם.

עוֹד לֹא אֲבָדָה תְּקוּתָנוּ
הַתְּקוּהָה בֵּת שְׁנוֹת אֲלָפִים
ל